

فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی

سال دوازدهم، شماره سوم، تابستان ۱۴۰۰ (پیاپی ۴۸)

طراحی مدل عوامل مؤثر بر همکاری آموزش و پرورش و شهرداری‌ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش

صابر حیدری^۱، فردین باتمانی^۲، فردین عبدالهی^۳

چکیده

هدف از این تحقیق طراحی مدل عوامل مؤثر بر همکاری آموزش و پرورش و شهرداری‌ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش با رویکرد گراند تئوری است. این پژوهش دارای رویکردی کیفی بوده و از روش نظریه داده بنیاد (گراند تئوری) به عنوان روش تحقیق استفاده شده است. روش گردآوری داده‌ها، مطالعه مبانی نظری و مصاحبه‌های عمیق و باز با ۲۵ نفر از مدیران، معاونان، کارشناسان و معلمان آگاه به موضوع پژوهش است. روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند و تا حد اشباع نظری ادامه یافت. برای تحلیل داده‌ها از روش مقایسه مداوم در طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که داد که ۳۴ کد مفهومی و ۱۱ مقوله اصلی، از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر همکاری آموزش و پرورش و شهرداری‌ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش می‌باشد. همچنین از راهبردهای پیشنهادی مؤثر برای همکاری بیشتر، می‌توان به عقد قرارداد بین آموزش و پرورش و شهرداری و همچنین برنامه‌ریزی را عنوان نمود.

کلمات کلیدی: همکاری، گراند تئوری، راهبرد، سند تحول بنیادین.

مقدمه

آموزش و پرورش به عنوان یک وزارتخانه مولد سرمایه‌های انسانی، نقش و جایگاه ویژه‌ای در نظام مدیریتی دارد و به دلیل همین جایگاه وزارت کشور آماده هرگونه همکاری و مشارکت با آموزش و پرورش در زمینه‌های مختلف از جمله کیفی سازی جلسات شوراهای آموزش و پرورش، تشریک مساعی در اهتمام به آموزش و پرورش مناطق مرزی، کمتر توسعه یافته و روستایی همچنین اجرایی شدن قانون شوراها و تقویت مشارکت نهادهای مردمی و دولتی در نظام تعلیم و تربیت است.

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران

^۲ استادیار گروه علوم تربیتی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران (نویسنده مسئول)

^۳ استادیار گروه علوم تربیتی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران

بسیاری از مؤلفه‌های توسعه شهری و حتی توسعه سیاسی و اقتصادی از قبیل ارتقای فرهنگ ترافیک و کاهش آسیب‌های اجتماعی و افزایش دانش سیاسی و اجتماعی در بستر همکاری با آموزش و پرورش رخ می‌دهد (زمانی مقدم و همکاران، ۱۳۹۵). در بستر آموزش و پرورش نیز سندی تحت عنوان سند تحول بنیادین آموزش و پرورش تدوین و تصویب شده است که برای تحقق اهدافش، نیاز به همکاری با سایر ارگان‌ها دارد.

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش دو مسیر دارد، اگر در راستای یک برنامه راهبردی و استراتژیک فرض شود، دو بخش را شامل می‌شود که یک بخش توانمند سازان و یک بخش غنی شدن و تقویت منابع سازمان است تا نتایج حاصل شود. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ۶ زیر نظام دارد که شامل توانمند سازها هستند که در ذیل این ۶ زیر نظام ۳۵۰ برنامه تدوین شده است و به ترتیب به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسیده است. یکی از دلایل عدم موفقیت سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش و شورای عالی آموزش و پرورش آن است که آموزش و پرورش را یک نهاد فرا بخشی قلمداد می‌کند ولی نهادهای فرا بخشی چون سازمان برنامه و بودجه، مرکز پژوهش‌های مجلس و... به طور جدی به آموزش و پرورش ورود نداشته‌اند. از این رو آموزش و پرورش کشور فاقد اتاق فکر می‌باشد (شهسوار زاده، ۱۳۹۸). از سوی دیگر شهری شدن، یکی از مهم‌ترین شاخص‌های جهان امروز است به طوری که هم‌اکنون بیش از ۷۰ درصد از جمعیت کشور ایران نیز در شهرها زندگی می‌کنند. رشد شهرنشینی اما با خود مسائل و دغدغه‌هایی به همراه می‌آورد از جمله اشتغال، مسکن، بهداشت، تأمین زیرساخت‌های شهری، آموزش و درمان که به‌ویژه در کلان‌شهرها ذهن مدیران شهری را به خود مشغول می‌نماید (نادری و همکاران، ۱۳۹۶).

بدیهی است هر چه تراکم جمعیت شهری و قد و قواره شهرها بیشتر گسترش یابد، چالش‌های مشارکت شهروندان در این مکان‌ها نیز بیشتر خواهد شد. به همین علت است که بیان می‌شود نهادینه کردن مشارکت مردم در مدیریت شهری ضروری است و برای رسیدن به این هدف باید مهارت‌های لازم برای ارتقای جلب مشارکت مردم در اداره شهر از سنین کودکی و نوجوانی به افراد آموزش داده شود؛ بنابراین، سند بنیادین آموزش و پرورش که متحول کننده نظام تعلیم و تربیت در کشور است باید به دغدغه‌ای ملی تبدیل شود که اجرای آن نیاز به مشارکت همگان از جمله مسئولان و مردم را طلب نماید (عبادی، ۱۳۹۴). راهکارهای مشارکت دولتی - خصوصی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه برحسب شرایط اقتصادی - اجتماعی، سیاسی و فرهنگی حاکم، نوع و شدت چالش‌های آموزشی مبتلا به و انتظار از میزان و نوع مشارکت بخش خصوصی تنوع گسترده‌ای پیدا کرده است. دامنه این تنوع از سیستم‌هایی که در آن‌ها همه تدارک آموزش کاملاً بر عهده دولت است تا سیستم‌هایی که در آن عمده بودجه مدارس را دولت و فراهم‌سازی آموزش را بخش خصوصی عهده‌دار است

گسترده است. همچنین در گستره مشارکت بخش خصوصی از طریق این مکانیسم‌ها، در میان کشورهای مختلف تفاوت زیادی وجود دارد. برخی مکانیسم‌ها پتانسیل اجرا در سطح بسیار گسترده را دارند مانند کوبین‌ها و مدارس پیمانی و برخی دیگر مانند وام‌های دانش‌آموزی و مقرری ممکن است خاص منطقه‌ای کوچک و یا گروه‌های خاص (جنسیتی، قومیتی و زبانی) باشد. میانگین جهانی مشارکت بخش خصوصی در آموزش و پرورش ۲۵-۳۰ درصد می‌باشد. در ایران شکل بارز مشارکت بخش خصوصی در آموزش و پرورش مدارس غیرانتفاعی (غیردولتی امروز) می‌باشند که از سال ۱۳۶۷ به‌طور قانونی شروع به کار کرده‌اند. با این حال این رقم در ایران کمتر از ۹ درصد است (جعفری و همکاران، ۱۳۹۱).

از این رو همکاری شهرداری و اداره کل آموزش و پرورش نقطه عطفی در توسعه فرهنگ شهروندی تلقی می‌شود، لذا مسیر توسعه در هر شهر و جامعه، در بستر آموزش و پرورش رقم می‌خورد (باهنر، ۱۳۹۶). از سوی دیگر مدرسه یکی از اجزای مهم هر محله است که می‌تواند فعالیت‌های مختلف آموزشی، پرورشی، فراغتی و مانند آن را در برگیرد. این موضوع سبب شده است تا قابلیت پذیرش نقش‌های متفاوتی را در جامعه داشته باشد که در شرایط معمول به آن بی‌توجهی می‌گردد. از طرف دیگر در چشم‌انداز جهانی، افزون بر آموزش و ارتقای آگاهی شهروندان، کارکرد اصلی مدارس را تربیت افراد آموزش‌دیده‌ای می‌دانند که خلاق، سودمند جامعه و آماده برای یک زندگی سالم هستند. این بدان معناست که مدرسه می‌تواند نقشی وسیع‌تر از وضع موجود در جامعه بر عهده داشته باشد. یکی از نمونه‌های مدارس اجتماعی چند عملکردی که برای بهبود شرایط در محلات فرودست از لحاظ اجتماعی و اقتصادی طراحی و ساخته شده، مرکز آموزشی و اجتماعی استیل شوپ در شهرک اقماری استیل شوپ آلمان است. مطالعات نشانگر آن است که فراهم‌سازی شرایط برای اوقات فراغت، بهبود شرایط اقتصادی، تعاملات اجتماعی و زندگی سالم، از عوامل مورد توجه در طراحی و برنامه‌ریزی این‌گونه مدارس آلمان بوده است. در برخی کشورهای در حال توسعه نیز چنین مدرسه‌هایی به چشم می‌خورد از جمله کشور بنگلادش، در آنجا هدف از ساخت مدرسه محله، بهبود کیفیت زندگی در مناطق روستایی جهت مقابله با مهاجرت به شهرها ذکر شده است. پتانسیل اولیه برای توسعه در این محدوده، هزینه پایین نیروی کار و منابع محلی بوده است. راهبرد اصلی این پروژه، برقراری ارتباط و توسعه دانش و مهارت در مردم محلی بوده است (پبله واران و همکاران، ۱۳۹۷).

آموزش و پرورش، با چالش‌هایی مواجه بوده که بخشی از آن‌ها با مدیریت شهری نیز مرتبط است تأمین منابع آموزش و پرورش، عدم تناسب فضاهای آموزشی با نیازهای مکانی، ترکیب نامناسب نیروها با

توجه به تراکم جمعیت، تعمیق باورهای دینی و فضاها و شبکه‌های اجتماعی جدید را از جمله چالش‌های همکاری آموزش و پرورش با شهرداری می‌توان برشمرد (خزایی، ۱۳۹۶).

از دغدغه‌های موجود در آموزش و پرورش، نبود نگرش صحیح و اصولی مسئولین آموزش و پرورش به مفهوم مشارکت مردمی به‌عنوان یک امر مهم در توسعه پایدار، عدم همکاری نهادها و ارگان‌های دولتی و وزارتخانه‌ها با آموزش و پرورش و کالتهای ناشی از عدم برنامه‌ریزی اصولی و هدف‌دار در مورد مشارکت، عدم آگاهی مدیران میانی از نقش مردمی مشارکت، نبود برنامه‌ریزی اصولی و اساسی در نهادهای مشارکت در بین خانواده‌ها و جوامع اجتماعی، عدم هماهنگی گفتار مسئولین در امر مشارکت در بین خانواده‌ها و جوامع، کمبودهای ناشی از عدم فعالیت دانش‌آموزان در امور مشارکت (در نظر نگرفتن جایگاه خاص هماهنگ برای مشارکت دانش‌آموزان)، کاستی‌های ناشی از عدم فعالیت معلمان در امور مشارکت، عدم برنامه‌ریزی انجمن اولیا و مربیان با توجه به محیط جغرافیایی و اجتماعی، ضعف در انگیزه‌های اولیا و عدم شرکت در جلسات انجمن اولیا و مربیان، عدم قانون آئین‌نامه‌ها و مقررات در مورد مشارکت مردمی، کاستی‌های ناشی از عدم برقراری ارتباط و تعامل اجتماعی مدیران با خانواده‌ها، نگرش منفی مسئولین و مدیران خارج از آموزش و پرورش به امر مشارکت و عدم دستورالعمل‌های صحیح و قانونمند در مورد همکاری و مشارکت کارخانه‌ها، مؤسسات دولتی و صنوف با آموزش و پرورش (سراوانی، ۱۳۹۸).

از طرفی دیگر همکاری ۲۴ منطقه شهرداری با آموزش و پرورش در کشورهای پرتغال و جمهوری چک در زمینه اقدامات اقلیمی محلی آب و هوایی اروپا بحث‌برانگیز است. شهرداری‌ها نقش کلیدی در دستیابی به اهداف اقلیمی اتحادیه اروپا دارند. تبادل تجربیات در مورد اقدامات مؤثر اقلیمی و حساسیت به مسائل مربوط به اقدامات اقلیمی در مدارس راه، در خط مقدم کار خود قرار خواهند داد. هدف این است که منافع پروژه‌های مربوط به اقدامات اقلیمی در اروپای مرکزی، شرقی و جنوبی را ملموس سازد و دیگران را تشویق کنند تا با به اشتراک‌گذاری شیوه‌های خوب در یک شیوه قابل‌رویت قابل‌مشاهده دست یابند. این همکاری دوجانبه و چندجانبه منحصراً در مورد همکاری فنی نیست، مبادلات شخصی و دیدگاه‌های مختلف در زمینه اقدامات اقلیمی به بهبود ادغام و درک آن در اروپا کمک می‌کند (جانسن^۱ و همکاران، ۲۰۱۹، ص. ۶۲). امورا^۲ و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهش خود، به بررسی توافقنامه‌های مشترک بین مدارس و شهرداری‌ها پرداخته است. ایشان دریافتند که شهرداری‌ها و مدارس، می‌توانند از همه فضاهای خود، در یک توافقنامه مشترک استفاده نمایند که به

نفع هر دو طرف باشد. به خصوص در مناطقی که سطح اقتصادی مردم پایین تر می‌باشد. درزایوا و آخمدیوا^۱ (۲۰۱۴) در پژوهش خود عنوان نمودند که شهرداری‌ها با نقش حمایتی خود به خصوص در حوزه مالی و تأمین منابع مالی موردنیاز، حامی مناسبی برای آموزش و پرورش می‌باشند.

در فنلاند شهرداری‌ها دوره پرورش خردسالی را برنامه‌ریزی می‌کنند. هزینه‌های آن از منابع مالیاتی تأمین می‌شود و به همین دلیل برای خانواده‌ها ارزان تر می‌باشد. در فنلاند کودکان از این حق برخوردار هستند که قبل از رسیدن به سن دبیرستان، در دوره پرورش خردسالان شرکت کنند. پرورش و مراقبت از خردسالان در مهدکودک و مهدکودک خانگی ترتیب داده می‌شود. کودک همچنین می‌تواند همراه با والدین خود و با بازی کردن در پارک، در خدمات پرورش خردسالان مشارکت نماید. کودک می‌تواند حداقل ۲۰ ساعت در هفته یا بیشتر، مشروط بر این که والدین او شاغل یا محصل باشند، در دوره پرورش خردسالان شرکت کند. هدف این است که از پیشرفت و سلامتی کودک حمایت شود. کودک در این دوره مهارت‌های اجتماعی و مهارت‌های دستی و اطلاعات مختلفی را می‌آموزد. همچنین کودک مهارت‌هایی را می‌آموزد که به او در آموختن بیشتر کمک می‌کنند (ریچارد^۲، ۲۰۱۸).

به گزارش گروه حقوقی و نظارت شورای شهر بندرعباس (۱۳۹۵)، ۹۸ درصد از ساختمان‌های ساخته‌شده در طرح مسکن مهر در محدوده آموزش و پرورش ناحیه دو بندرعباس قرار گرفته‌اند و متأسفانه بی‌توجهی به نیازهای آموزشی این منطقه موجب شده تا تنها دو مجتمع آموزشی در این منطقه فعال باشند که به‌طور دو نوبت به ۱۶۰۰ دانش‌آموز این منطقه خدمات ارائه می‌کنند. از این رو کمبود فضای آموزشی موجب شده تا کلاس‌های این مدارس بین ۴۵ تا ۵۵ نفر دانش‌آموز را در خود جای دهد که اساساً با استانداردهای آموزشی سازگار نیست (سعیدی و تاج‌الدین، ۱۳۹۵). از طرفی شورای راهبردی آموزش‌های شهروندی شهرداری و شورای راهبردی فضاهای آموزشی و فرهنگی شهرداری تهران (۱۳۹۷)، بیان کرد هفده و نیم میلیارد تومان بودجه برای کمک به مدارس تهران صرف کرده که این به‌جز ۳ میلیارد تومان بودجه‌ای است که از طریق نمایشگاه یاد یار مهربان برای تأمین ۷۰ هزار کتاب برای مدارس هزینه شده است. از این بودجه، ۱۰ میلیارد بودجه عمرانی، ۴ میلیارد بودجه تجهیزاتی و ۳ میلیارد تومان بودجه برنامه‌ای اختصاص یافته است؛ اما با این وجود هنوز تمام مدارس شهر تهران از برنامه عمرانی، برنامه تجهیزاتی و امکانات و برنامه‌های اختصاصی شهرداری برخوردار نیستند (مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، ۱۳۹۷).

با توجه به آنچه گفته شد یکی از چالش‌ها در برنامه درسی ملی و زیر نظام فضا و تجهیزات، سند تحول بنیادین کپی شده بیان می‌گردد درحالی‌که زیر نظام فضا و تجهیزات باید مشخص کند توزیع مدارس و چینش آن در سطح تهران برای جداسازی دوره ابتدایی چگونه باشد، اما حتی به این سؤال پاسخ داده نشده که در ساخت مدارس آینده برای تفکیک دوره ابتدایی باید چه کار کرد (نادری و همکاران، ۱۳۹۶).

از این رو سند تحول بنیادین سندی ملی است که نیازمند همکاری همه دستگاه‌ها برای اجرایی شدن است. نبود حمایت سایر دستگاه‌ها و گذاشتن بار مسئولیت‌ها تنها به عهده آموزش و پرورش کشور منجر به محقق نشدن سند تحول بنیادین می‌شود. فلذا در تمام سطوح مدیریتی آموزش و پرورش باید تغییر نگرش و دانش و ایجاد انگیزه صورت گیرد تا رویکرد آنان بر قبول مسئولیت اجرای سند نیز تغییر کند. بنابراین با انجام این پژوهش، پژوهشگر درصدد پاسخگویی به این سؤال هست که چه مدلی در زمینه همکاری آموزش و پرورش و شهرداری‌ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش می‌توان ارائه کرد؟

روش‌شناسی

این مطالعه از نوع پژوهش‌های کیفی است. هدف این پژوهش طراحی مدل عوامل مؤثر بر همکاری آموزش و پرورش و شهرداری‌ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش است. این کار با انجام پژوهش کیفی از نوع گراند تئوری که شیوه آن اکتشافی است، انجام شد. در این تحقیق از طریق بررسی ادبیات و مصاحبه اکتشافی نسبت به شناسایی عوامل مؤثر بر همکاری آموزش و پرورش و شهرداری‌ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش از روش برخاسته از داده‌ها و به شیوه تحلیل محتوا (کدگذاری واحد تحلیل، مقوله‌ها و واحد ثبت) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای انجام مصاحبه میدانی، جامعه آماری پژوهش مدیران، معاونان، کارشناسان و معلمان آگاه به موضوع پژوهش بودند. این افراد با توجه به تجربه، پیشینه علمی و عملی و همچنین سوابق شغلی و پژوهشی در این بخش مشخص شدند. پس از تحلیل ادبیات و برای تکمیل عوامل مؤثر بر همکاری آموزش و پرورش و شهرداری‌ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش، با ۲۵ نفر از جامعه آماری مصاحبه شد تا فهرست عوامل مؤثر بر همکاری آموزش و پرورش و شهرداری‌ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش تکمیل گردد. قبل از انجام دادن مصاحبه و به همراه سؤالات مصاحبه، نامه‌ای با امضای پژوهشگر مبنی بر تعهد اخلاقی در نگهداری مفاد مصاحبه و مشخصات مشارکت‌کنندگان و انتشار نکردن آن ارسال شد. همچنین، با اطلاع مشارکت‌کنندگان تمام مصاحبه‌ها ضبط و برای استخراج نکات کلیدی بررسی شد. پس از اعلام موافقت، مصاحبه‌ها با محوریت تلقی،

برداشت و شاخص‌های موردنظر برای عوامل مؤثر بر همکاری آموزش و پرورش و شهرداری‌ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش و مهم‌ترین راهکارها، برگزار شد. در مصاحبه‌های انجام شده پاسخگویان به سؤال موردنظر در مورد ارائه مؤلفه یا شاخص جدید و یا مایید مؤلفه‌ها و شاخص‌های گردآوری شده ابراز نظر کردند.

مراحل کدگذاری در گرانددتئوری شامل:

۱. گام اول: کدگذاری باز^۱
۲. گام دوم: کدگذاری محوری^۲
۳. گام سوم: کدگذاری انتخابی^۳

گام اول: کدگذاری باز

این مرحله از روش نظریه‌ی داده بنیاد بلافاصله بعد از اولین مصاحبه انجام می‌شود. به عبارت دیگر، محقق پس از هر مصاحبه شروع به پیدا کردن مفاهیم و انتخاب برچسب‌های مناسب برای آن‌ها و ترکیب مفاهیم مرتبط می‌کند. مراحل کدگذاری باز عبارت است از:

۱. **تحلیل و کدگذاری:** در این مرحله، پژوهشگر باید به کدگذاری همه‌ی رویدادها توجه کند. ممکن است از درون یک مصاحبه یا متن کدهای زیادی استخراج شود؛ ولی وقتی داده‌ها به‌طور مرتب موردبازنگری قرار می‌گیرد کدهای جدید احصاء و کدهای نهایی مشخص می‌شوند.

۲. **جدول کدگذاری باز:** که شامل دو قسمت است، جدول کدهای اولیه‌ی استخراجی از مصاحبه‌ها و جدول طبقه‌های استخراج شده از مفاهیم به همراه کدهای مفهومی آن‌ها.

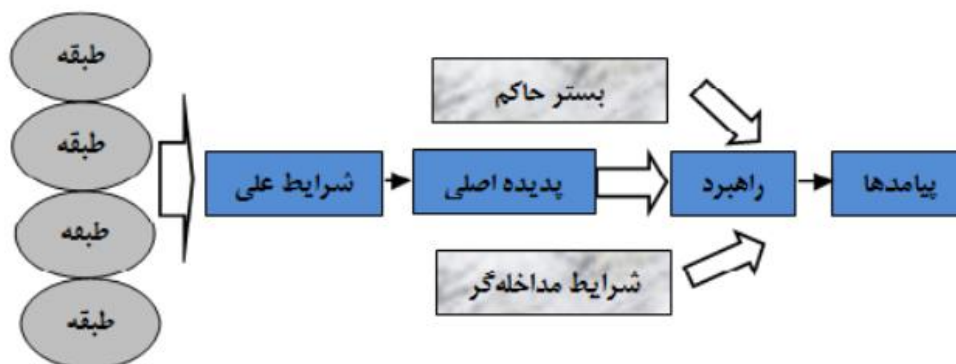
گام دوم: کدگذاری محوری

مرحله دوم کدگذاری که به آن کدگذاری محوری گفته می‌شود، پژوهشگر یکی از طبقه‌ها را به‌عنوان طبقه‌ی محوری انتخاب کرده و آن را تحت عنوان پدیده محوری در مرکز فرایند مورد کاوش قراردادده و ارتباط سایر طبقه‌ها را با آن مشخص می‌کند. ارتباط سایر طبقه‌ها با طبقه‌ی محوری در پنج عنوان می‌تواند تحقق داشته باشد (کوربین و استراوس^۴، ۲۰۰۸، ۲۹۸).

۱. **شرایط علی:** این شرایط باعث شکل‌گیری پدیده یا طبقه محوری می‌شوند. این شرایط مجموعه‌ای از طبقه‌ها و ویژگی‌هایشان است که مقوله‌ی اصلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

-
1. Open Coding
  2. Axial Coding
  3. Selective Coding
  4. Corbin & Strauss

۲. **راهبردها (کنش‌ها و تعاملات):** بیانگر رفتارها، واقعیت‌ها و تعاملات هدف‌داری هستند که تحت تأثیر شرایط مداخله‌گر و بستر حاکم حاصل می‌شوند.
۳. **بستر حاکم:** به شرایط خاصی که بر راهبردها تأثیر می‌گذارند بستر گفته می‌شود و تمیز آن‌ها از شرایط علی مشکل است. این شرایط را مجموعه‌ای از مفاهیم، طبقه‌ها یا متغیرهای زمینه‌ای تشکیل می‌دهند، در مقابل شرایط علی، مجموعه‌ای از متغیرهای فعال است. گاهی اوقات متغیرهای بسیار مرتبط را ذیل شرایط علی و متغیرهایی با ارتباط کمتر را ذیل بستر حاکم طبقه‌بندی می‌کنند.
۴. **شرایط مداخله‌گر:** شرایطی هستند که راهبردها از آن‌ها متأثر می‌شوند. این شرایط را مجموعه‌ای از متغیرهای میانجی و واسط تشکیل می‌دهند. شرایط مداخله‌گر، شرایط ساختاری هستند که مداخله سایر عوامل را تسهیل یا محدود می‌کنند و صبغه علی و عمومی دارند.
۵. **پیامدها:** برخی از طبقه‌ها بیانگر نتایج و پیامدهایی هستند که در اثر اتخاذ راهبردها به وجود می‌آیند. این روش کدگذاری که اصطلاحاً به آن مدل پارادایم کدگذاری محوری گفته می‌شود توسط استراوس و کوربین ارائه شده است و به این دلیل محوری گفته می‌شود که کدگذاری حول «محور» یک طبقه انجام می‌شود (شکل شماره ۱).

شکل ۱. مدل پارادایمی کدگذاری محوری

گام سوم: کدگذاری انتخابی (گزینشی)

روند انتخاب مقوله‌ی اصلی به‌طور منظم و سیستماتیک آن با سایر مقوله‌ها، اعتبار بخشیدن به روابط و پر کردن جاهای خالی با مقولاتی که نیاز به اصلاح و گسترش دارند. این روند شامل چند گام

می‌باشد: اولین قدم متضمن توضیح خط اصلی داستان است. گام دوم، ربط دادن مقولات تکمیلی بر حول مقوله‌ی اصلی با استفاده از یک پارادایم (که در کدگذاری محوری توصیف شده است) است. گام سوم، مرتبط ساختن مقولات به یکدیگر در سطح بعدی است. گام چهارم، به مایید رساندن آن روابط در قبال داده‌ها است. آخرین قدم، تکمیل مقولاتی است که اصلاح و یا نیاز به بسط و گسترش دارند (کرسول، ۱۳۹۶، ۴۵).

روایی و پایایی داده‌ها (قابلیت اعتماد تحقیق)

روایی پاسخ به این سؤال است که آیا چیزی که پژوهشگر در حال مشاهده و بررسی آن است، همان چیزی است که او در حال سنجیدن و اندازه‌گیری آن است؟ در این پژوهش برای بررسی روایی، یافته‌های پژوهش را برای مشارکت‌کنندگان ارائه و متن نظریه توسط آن‌ها مطالعه و دیدگاه‌های آن‌ها اعمال شده است. در پایان، این پژوهش توسط اساتید مورد مطالعه و بازبینی قرار گرفته و مواردی جهت اصلاح یا تغییر نظریه‌ی نهایی بیان شده است. پایایی به گستره‌ی تکرارپذیری یافته‌های پژوهش اشاره دارد. یکی از راه‌های نشان دادن پایایی، مطالعه حسابرسی فرآیند آن است. یافته‌های آن، زمانی قابل حسابرسی هستند که محقق دیگر بتواند مسیر تصمیم به کاررفته توسط محقق در طول مصاحبه را نشان دهد؛ بنابراین محقق پایایی داده‌ها را از طریق نشان دادن مسیر تصمیمات خود و همچنین قراردادن تمامی داده‌های خام، تحلیل شده، کدها، مقوله‌ها، فرآیند مطالعه، اهداف اولیه و سؤال‌ها در اختیار اساتید راهنما و مشاور قرارداد و با حسابرسی دقیق صاحب‌نظران درستی تمام گام‌های تحقیق مورد مایید قرار گرفت. علاوه بر این در تحقیق کنونی از روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی مصاحبه‌های انجام گرفته استفاده شده است. برای محاسبه پایایی مصاحبه با روش توافق درون موضوعی دو کدگذار (ارزیاب)، از یک دانشجوی مقطع دکتری مدیریت آموزشی درخواست شد تا به‌عنوان همکار پژوهش (کدگذار) در پژوهش مشارکت کند؛ آموزش‌ها و تکنیک‌های لازم جهت کدگذاری مصاحبه‌ها به ایشان انتقال داده شد. در هرکدام از مصاحبه‌ها، کدهایی که در نظر دو نفر هم مشابه هستند با عنوان «توافق» و کدهای غیرمشابه با عنوان «عدم توافق» مشخص می‌شوند. سپس محقق به همراه این همکار پژوهش، تعداد سه مصاحبه را کدگذاری کرده و درصد توافق درون موضوعی که به‌عنوان شاخص پایایی تحلیل به کار می‌رود با استفاده از فرمول زیر محاسبه شد:

$$\text{درصد توافق} = \frac{\text{تعداد توافقات} * 100}{\text{تعداد کل کدها}} \%$$

نتایج حاصل این کدگذاری در جدول ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. نتایج بررسی پایایی دو کدگذار

ردیف	عنوان مصاحبه	تعداد کل داده‌ها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی باز آزمون (درصد)
۱	اول	۸۱	۳۴	۲۱	٪۸۳/۹
۲	دوم	۷۹	۳۱	۱۹	٪۷۸/۵
۳	بیستم	۶۰	۲۵	۱۸	٪۸۳/۳
کل		۲۲۰	۹۰	۵۸	٪۸۱/۸

همان‌طور که جدول ۱ نشان می‌دهد، تعداد کل کدهای ثبت‌شده توسط هر دو نفر (محقق و فرد همکاری کننده) برابر ۲۲۰، تعداد کل توافقات بین این کدها ۹۰ و تعداد کل عدم توافقات بین این کدها ۵۸ می‌باشد. پایایی بین دو کدگذار با استفاده از فرمول ذکرشده ۸۱/۸٪ است که از ۶۰٪ بالاتر بوده بنابراین قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد مایید است.

یافته‌ها

جدول ۲. اطلاعات مربوط به شرکت‌کنندگان در بخش کیفی

متغیر	طبقه	فراونی	متغیر	طبقه	فراونی	متغیر	طبقه	فراونی
محل خدمت	دانشگاه آزاد رودهن	۵	مرتبه علمی	استادیار	۱۰	سن	پایین‌تر از ۳۹ سال	۶
	دانشگاه آزاد علوم و تحقیقات تهران	۵		دانشیار	۱۰		۴۰ تا ۴۵ سال	۵
	دانشگاه آزاد شیراز	۶		استاد	۵		۴۶ تا ۵۰ سال	۷
	دانشگاه آزاد مازندران	۴	زن	۱۰	بالای ۵۰ سال		۷	
	دانشگاه آزاد کرمانشاه	۵	جنسیت	مرد	۱۵	سابقه کار	۱۰ تا ۱۵ سال	۶
							۱۶ تا ۲۰ سال	۱۰
							بالای ۲۰	۹

تحلیل کیفی:

در این مرحله، چند کد مفهومی تبدیل به یک مقوله می‌شود. در جداول زیر نتایج کدگذاری باز بر اساس کدهای مفهومی و مقولات آورده شده است.

طراحی مدل عوامل مؤثر بر همکاری آموزش و پرورش و شهرداری‌ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش ۱۹۳

جدول ۳. کدگذاری ثانویه و شکل‌دهی مقولات

ردیف	مقوله	مفاهیم	کد مصاحبه‌شونده
۱	عوامل سازمانی	فرهنگ‌سازمانی	P1, P5, P11
۲		ساختار سازمانی	P3, P10, P19
۳	منابع انسانی	نگرش مسئولین به همکاری	P1, P2, P20, P23
۴		نگرش والدین به همکاری	P5, P12, P16, P18
۵		نگرش معلمان به همکاری	P8, P9, P22
۶		منابع انسانی متخصص	P3, P5, P8, P24
۷	زیرساخت‌ها	فضاهای آموزشی	P2, P5, P6, P8, P9, P10, P21
۸		فضاهای تفریحی	P1, P11, P18, P25
۹		امکانات ورزشی	P2, P4, P97, P15
۱۰		مکان‌یابی آموزشی	P3, P9, P12, P16, P17
۱۱	قوانین	قوانین مالیاتی	P6, P9, P13, P14
۱۲		قوانین آموزشی	P2, P3, P11, P13, P16, P24
۱۳	اقتصادی	وضعیت مالی شهرداری‌ها	P2, P8, P11, P13, P14, P19
۱۴		وضعیت مالی آموزش و پرورش	P8, P10, P11, P12, P13
۱۵		اعطای یارانه به آموزش و پرورش	P1, P3, P5, P7, P8, P10, P12, P20
۱۶		بودجه اختصاصی به آموزش و پرورش و شهرداری‌ها	P5, P9, P10, P12, P14, P15, P16, P19
۱۷	سیاسی	زدبندهای سیاسی	P7, P8, P13, P18, P20
۱۸		وضعیت تبعیض نژادی در کشور	P5, P7, P10, P11, P16, P18, P21, P22
۱۹		حقوق بشر	P2, P3, P8, P9, P10, P16, P17
۲۰		اتحاد انسجام ملی	P1, P2, P9, P10, P13, P14, P16, P17
۲۱		فشارهای سیاسی	P4, P5, P9, P12, P13, P14, P19, P20
۲۲	محیطی	محیط جغرافیایی	P3, P6, P7, P9, P13, P15, P17, P16
۲۳		محیط اجتماعی	P6, P10, P11, P15, P18, P19, P20, P22
۲۴	ارتباطی	ضعف در ارتباطات بین سازمانی	P3, P9, P10, P11
۲۵		ضعف در ارتباطات درون‌سازمانی	P1, P4, P7, P8, P10, P11, P15, P16, P17, P18, P19
۲۶		عدم شفافیت در ارتباطات	P6, P7, P11, P13, P14, P15, P16, P19

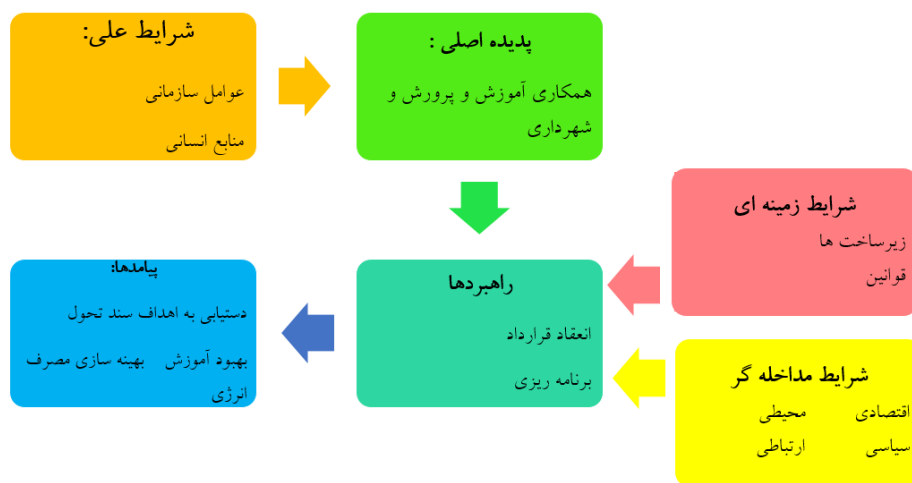
۱۹۴ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال دوازدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۰

P1, P3, P5, P9, P10, P19, P20, P25	عقد قرارداد بین آموزش و پرورش و شهرداری به منظور استفاده از اماکن به صورت اشتراکی	انعقاد قرارداد	۲۷
P5, P6, P8, P16, P19, P23	عقد قرارداد بین آموزش و پرورش و شهرداری به منظور کاهش فاصله طبقاتی در جامعه و افزایش سطح رفاه عمومی منطقه		۲۸
P2, P3, P11, P12, P15, P19, P20	عقد قرارداد بین آموزش و پرورش و شهرداری به منظور صرفه جویی های مالی		۲۹
P9, P10, P12, P16, P18, P19, P24	برنامه ریزی مالی در هر دو سازمان	برنامه ریزی	۳۰
P1, P6, P10, P13, P19, P21	برنامه ریزی بلندمدت در هر دو سازمان		۳۱
P3, P6, P9, P10, P11, P12, P13, P14, P15	دستیابی به اهداف سند تحول بنیادین	پیامدهای همکاری	۳۲
P5, P6, P8, P19, P20	بهبود آموزش		۳۳
P4, P9, P10, P17, P18, P21	بهینه سازی مصرف انرژی		۳۴

نهایتاً ۳۴ کد مفهومی و ۱۱ مقوله اصلی استخراج شد.

گام دوم: کدگذاری محوری

کدهای محوری پژوهش حاضر در واقع همان مقولات مستخرج شده در مرحله کدگذاری باز می- باشند (کرسول، ۱۳۹۶)؛ بنابراین مدل نهایی عوامل مؤثر بر همکاری آموزش و پرورش و شهرداری ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش در شکل ۱ نشان داده شده است:

شکل ۱. مدل نهایی عوامل مؤثر بر همکاری آموزش و پرورش و شهرداری ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که شرایط علی مؤثر بر همکاری آموزش و پرورش و شهرداری‌ها، جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش عبارت‌اند از عوامل سازمانی (فرهنگ سازمانی و ساختار سازمانی) و منابع انسانی (نگرش مسئولین به همکاری، نگرش والدین به همکاری، نگرش معلمین به همکاری و منابع انسانی متخصص). نتایج پژوهش در این قسمت با نتایج پژوهش‌های پيله و ران و همکاران (۱۳۹۷) و سراوانی (۱۳۹۸)، همخوان و همراستا می‌باشد. همچنین مشخص گردید که انعقاد قرارداد (عقد قرارداد بین آموزش و پرورش و شهرداری به منظور استفاده از اماکن به صورت اشتراکی، عقد قرارداد بین آموزش و پرورش و شهرداری به منظور کاهش فاصله طبقاتی در جامعه و افزایش سطح رفاه و عمومی منطقه و عقد قرارداد بین آموزش و پرورش و شهرداری به منظور صرفه‌جویی‌های مالی) و برنامه‌ریزی (برنامه‌ریزی مالی در هر دو سازمان و برنامه‌ریزی بلندمدت در هر دو سازمان) از راهبردهای مؤثر می‌باشد. نتایج پژوهش در این قسمت با نتایج پژوهش امورا و همکاران (۲۰۱۷)، همخوان و همراستا می‌باشد. امورا و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهش خود، یکی از راهکارهای بهبود همکاری را انعقاد تفاهم‌نامه بین مدارس و شهرداری‌ها عنوان نمودند. ایشان عنوان نمودند که شهرداری‌ها و مدارس، می‌توانند از همه فضاهای خود، در یک توافقنامه مشترک استفاده نمایند که به نفع هر دو طرف باشد. به‌خصوص در مناطقی که سطح اقتصادی مردم پایین‌تر می‌باشد از شرایط مداخله‌گر مؤثر بر راهبردهای شناسایی‌شده، می‌توان به اقتصادی (وضعیت مالی شهرداری‌ها، وضعیت مالی آموزش و پرورش، اعطای یارانه به آموزش و پرورش و بودجه اختصاصی به آموزش و پرورش و شهرداری‌ها)، سیاسی (زدوبندهای سیاسی، وضعیت تبعیض نژادی در کشور، حقوق بشر، اتحاد انسجام ملی و فشارهای سیاسی)، محیطی (محیط جغرافیایی و محیط اجتماعی) و ارتباطی (ضعف در ارتباطات بین سازمانی، ضعف در ارتباطات درون‌سازمانی و عدم شفافیت در ارتباطات) می‌توان اشاره نمود. نتایج پژوهش در این قسمت با نتایج پژوهش درازایوا و آخمادیوا (۲۰۱۴)، همخوان و همراستا می‌باشد. ایشان در پژوهش خود عنوان نمودند که شهرداری‌ها با نقش حمایتی خود به‌خصوص در حوزه مالی و تأمین منابع مالی موردنیاز، حامی مناسبی برای آموزش و پرورش می‌باشند. همچنین از شرایط زمینه‌ای مؤثر بر راهبردها می‌توان به زیرساخت‌ها (فضاهای آموزشی، فضاهای تفریحی، امکانات ورزشی و مکان‌یابی آموزشی) و قوانین (قوانین مالیاتی و قوانین آموزشی) اشاره نمود. نتایج پژوهش در این قسمت با نتایج پژوهش پيله و ران و همکاران (۱۳۹۷) و سراوانی (۱۳۹۸)، همخوان و همراستا می‌باشد. نهایتاً مشخص گردید که دستیابی به اهداف سند تحول بنیادین، بهبود آموزش و بهینه‌سازی مصرف انرژی از پیامدهای همکاری آموزش و پرورش و شهرداری‌ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش می‌باشد.

تحولات محیطی در عصر حاضر با سرعت حیرت‌انگیز، تاروپود زندگی فردی و اجتماعی آدمی را درنوردیده و همه امور پیدا و پنهان جامعه را دگرگون کرده است. در این دنیای متحول و متلاطم تنها افراد، سازمان‌ها و نهادهایی می‌توانند به حیات خویش امیدوار باشند که تحولات را درک کرده و پاسخ مناسب و مثبت به آن‌ها بدهند. در این میان آموزش و پرورش نیز از این قاعده کلی مستثنی نیست و باید پاسخگوی تحولات محیطی باشد. خوشبختانه با درک اهمیت و ضرورت موضوع توسط مسئولان ارشد نظام آموزش و پرورش کشور، سند تحول بنیادین و برنامه راهبردی و بلندمدت برای تحول همه‌جانبه و پایدار در آموزش و پرورش کشور تدوین و برای اجرا به آموزش و پرورش ابلاغ شده است (هدایتی و خوارزمی، ۱۳۹۵). آموزش و پرورش مهم‌ترین رکن توسعه هر کشور است و توسعه را نباید در صرف توسعه سیاسی - اقتصادی بلکه توسعه اجتماعی یعنی جامعه‌ای که با مشارکت و با حضور و تلاش افراد شکل می‌گیرد و تداوم می‌یابد جستجو نمود و رشد کلی نه فقط به مدد منابع مادی بلکه بیشتر به یاری و مشارکت انسان‌ها تحقق می‌یابد. ارزش‌های مشارکتی، ارزش‌های متنوع و گسترده‌ای هستند و هر اقدامی که ماهیت مشارکتی داشته باشد بر اتفاق نظر و همکاری اعتماد متقابل دلالت می‌کند و در نماد مشارکتی همه یاد می‌گیرند و هم یاد می‌دهند و استعدادها شکوفا می‌گردد و هرکس به قدر توان و استعدادش می‌تواند در رفع مسائل و دشواری‌ها کمک نماید. آموزش و پرورش ذات مشارکت جویانه دارد (سراوانی، ۱۳۹۸).

از سوی دیگر اهمیت و نقش آموزش کودکان و نوجوانان در زمینه فرهنگ شهرنشینی و آشناسازی دانش‌آموزان با حقوق و حقوق متقابل مردم و شهرداری نسبت به همدیگر، فواید حفظ و حراست از فضای سبز شهری و نگهداری از تأسیسات و امکانات شهری از رویکرد همکاری شهرداری با آموزش و پرورش حاصل می‌شود. از این رو مدرسه‌ها بهترین و بکرترین فضا برای آموزش فرهنگ شهرنشینی قلمداد می‌شوند که اگر امروز شهرداری‌ها به نتیجه نرسند حتماً فردا به نتیجه خواهند رسید. نتیجه این‌گونه سرمایه‌گذاری‌ها توجه به آموزش در بلندمدت به بار خواهد نشست. با توجه به نتایج به دست آمده از تجربیات موفق نیروی انتظامی در زمینه اهمیت دادن به آموزش کودکان و نوجوانان و نقش این آموزش‌ها در کاهش میزان وقوع تصادفات و تخلفات رانندگی در جامعه، شهرداری نیز با الگوگیری از چنین تجربیاتی می‌تواند دانش‌آموزان را از ضرورت و تأثیر وجود فضای سبز و درخت در محیط شهری مطلع کند چراکه اگر امروز در مواقعی در حوزه مسائل نظافت و ساماندهی شهری شاهد بی‌تفاوتی یا حتی تخریب هستیم، به دلیل اهمیت ندادن به چنین ارتباطات و آموزش‌هایی مطرح می‌شود (خدادادی، ۱۳۹۵).

از این رو در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش چنین مطرح می‌شود، غیر از بهره‌مندی از اعتبارات و منابع دولتی باید منابع پایدار متنوعی برای آموزش و پرورش پیش‌بینی شود. این یک رویکرد مترقی است، زیبایی و ایمنی و تجهیزات و تأسیسات و کارگاه و آزمایشگاه و ورزشگاه و نمازخانه و کتابخانه از مواردی است که مدرسه را جذاب‌تر می‌کند. یکی از تأکیدات سند این است که باید فضای تعلیم و تربیت از یک ویژگی‌هایی برخوردار باشد که همه این ویژگی‌ها در زیر نظام فضا و تجهیزات پیش‌بینی شده و به تصویب شورای عالی آموزش و پرورش رسیده و استانداردهای ما در حال تغییر است و مدارس که از این پس ساخته می‌شود، مدارس هستند که مطابق با جهت‌دهی سند تحول بنا می‌شوند، بنابراین اجرای متوازن سند به این معنی است که ما در حوزه نیروی انسانی و منابع مالی و پژوهش و ارزشیابی و برنامه درسی و سایر بخش‌ها هماهنگ حرکت کنیم و این امر نقش مشارکت شهرداری با آموزش و پرورش بیش از پیش پررنگ می‌نماید (ملکی، ۱۳۹۶).

از فوایدی که در نتیجه همکاری آموزش و پرورش و شهرداری‌ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش حاصل خواهد شد می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ارتقای توسعه فرهنگی و اجتماعی.
- عملی کردن سیاست‌های فرهنگی.
- افزایش ثبات عملکرد سازمانی.
- افزایش بهره‌وری مدیران.
- محیط کاری درون سازمانی را ارتقا می‌دهد.
- مسئولیت‌پذیری را افزایش می‌دهد.
- به استقلال، تعهد و بهبود دانش کمک می‌کند.
- توانمندسازی سازمان برای انطباق مؤثرتر با تغییرات محیطی.
- تقویت توانایی سازمان برای جذب و نگهداری کارکنان کارآمد.
- ارتقای سطح آموزش مهارت‌های زندگی و شهروندی.
- بهبود زیباسازی مدارس
- ارتقای فرهنگ شهرنشینی

منابع

- بازرگان هرندی، عباس. (۱۳۹۷). مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته: رویکردهای متداول در علوم رفتاری. نشر دیدار. صفحه ۲۷.
- باهنر، شهین (۱۳۹۶). آموزش شهروندی در مدارس مطالعه تجربی اثربخشی طرح شهردار مدرسه. فصلنامه برنامه‌ریزی و رفاه توسعه اجتماعی، ۲۳ (۱)، ۲۷-۲۸.
- پیله وران، ساناز، افشار، علی و آقالطیفی، آزاده (۱۳۹۰). مدرسه محله راهکاری برای ارتقای کیفیت زندگی در محلات هدف برنامه بازآفرینی شهری مطالعه موردی: همت‌آباد مشهد، فصلنامه هفت شهر، شماره ۵۳.
- جعفری، پریوش، فرزاد، ولی‌الله، صنوبری، محمد، عزیزی، نعمت‌الله (۱۳۹۱). بررسی راهکارهای مشارکت دولت و بخش خصوصی در آموزش و پرورش و انتخاب مناسب‌ترین مکانیسم با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله مراتبی. دو فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، ۱ (۴)، ۱۰۸-۱۱۰.
- خدادادی، رضا (۱۳۹۵). ضوابط و مقررات زیباسازی شهر تهران (ص ۱۳۰). تهران: انتشارات سازمان زیباسازی شهر تهران.
- خزایی، محسن (۱۳۹۶). آموزش و پرورش در عصر جهانی‌شدن چالش‌ها و راهبردهای مواجهه با آن. فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۱۱ (۳)، ۱۸-۲۰.
- زمانی مقدم، افسانه، رضایی، علی‌اکبر و ادب، غلامحسین (۱۳۹۵). آموزش شهروند محلی پیش‌نیازی برای آموزش شهروند جهانی ارزیابی اثربخشی آموزش‌های شهروندی ارائه‌شده توسط شهرداری تهران در ارتقای فرهنگ شهروندی، مرکز مطالعات جهانی‌شدن.
- ستاد مرکزی شهردار مدرسه (۱۳۸۸). منشور مدارس جامع محیط زیستی یا جم، سازمان حفاظت محیط‌زیست معاونت آموزش و پژوهش.
- سراوانی، حسن (۱۳۹۸). اهمیت نقش مشارکت مردم و نهادها در آموزش و پرورش. فصلنامه مطالعات منابع انسانی، ۲۶ (۷)، ۱۷-۱۰۲.
- سعیدی، محمدرضا و تاج‌الدین، محمدباقر (۱۳۹۵). برنامه‌ریزی اجتماعی (ص ۶۵). همدان: انتشارات راهدانه.
- شهسوار زاده، سعید (۱۳۹۸). آسیب‌شناسی سند تحول بنیادین، راهبرد فرهنگ، ۱۷ (۵)، ۳۵-۳۹.
- عبادی، عابدین (۱۳۹۰). مقدمات آموزش‌های شهروندی شهردار مدرسه از آغاز تاکنون، نشر مربع.
- کرسول، جان. (۱۳۹۶). پویای کیفی و طرح پژوهش: انتخاب از میان پنج رویکرد (روایت پژوهی، پدیدارشناسی، نظریه داده بنیاد، قوم‌نگاری، مطالعه موردی). ترجمه: دانایی‌فرد، حسن، انتشارات اشراقی - صفار.
- مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران (۱۳۹۷). مجموعه نشست‌های علمی - تخصصی مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران (ص ۳۵). تهران: انتشارات مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران.
- ملکی، حسن (۱۳۹۶). فرصت‌ها و تهدیدات در آموزش و پرورش (ص ۷۵-۷۶). تهران: انتشارات صالحیان.
- نادری، ناهید، نوروزی، رضا علی و سیادت، سید علی (۱۳۹۶). سیاست‌گذاری در آموزش و پرورش (ص ۲۸-۵۸). تهران: انتشارات یارمانا.

طراحی مدل عوامل مؤثر بر همکاری آموزش و پرورش و شهرداری‌ها جهت تحقق اهداف سند تحول آموزش و پرورش ۱۹۹

- وزارت آموزش و پرورش (۱۳۹۸). تفاهم‌نامه همکاری بین شهرداری و آموزش و پرورش در چند استان ایران، وزارت آموزش و پرورش.
- هدایتی، فرشته و خوارزمی، رحمت اله (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی برنامه‌های اجرای سند تحول آموزش و پرورش بر اساس مبانی مدیریت تحول سازمانی. دوماهنامه مهندسی مدیریت، ۶۵ (۶)، ۷۸-۸۲.
- Corbin, J., Strauss, A. (2008). Basics of qualitative research 3rd ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 298.
- Derzayeva, G. G., & Akhmadieva, G. G. (2014). Budgetary Policy Efficiency of Municipalities in the Field of Education. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 152, 1148-1153.
- Jansen, J., Haines, Cokethea Hill, Grace L. Francis, Martha Blue-Banning, and Ann P. Turnbull (2019). Strong School-Community Partnerships in Inclusive Schools Are "Part of the Fabric of the School. We Count on Them. The School Magazine, 55, 66-77
- Omura, J. D., Carlson, S. A., Paul, P., Sliwa, S., Onufrak, S. J., & Fulton, J. E. (2017). Shared use agreements between municipalities and public schools in the United States, 2014. Preventive Medicine, 95, S53-S59.
- Richard, yonka (2018). School management and school evaluation: a comparative analysis between Bulgarian and Japanese experience, The School Magazine, 50, 60-70

۲۰۰ □ فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی - سال دوازدهم، شماره چهارم، تابستان ۱۴۰۰